

Polityka zagraniczna Libanu
w ujęciu liberalnym i neoliberalnym

RAFAŁ OŻAROWSKI

Analizowanie polityki zagranicznej państwa stanowi ważny i trwały element badań prowadzonych w nauce o stosunkach międzynarodowych. Analiza taka prowadzi do zdefiniowania i sprecyzowania strategii polityki zagranicznej, kręgów decydentów, determinantów wewnętrznych i zewnętrznych, jej kierunków i celów oraz wszelkich innych uwarunkowań wpływających na aktywność państwa w środowisku międzynarodowym. Pozwala ona na zrozumienie specyfiki funkcjonowania państwa, oceny jego kluczowych interesów i priorytetów, które przede wszystkim wynikają z polityki wewnętrznej. W ten sposób analizowanie polityki zagranicznej umożliwia zrozumienie przyczyn i sposobów funkcjonowania i reagowania państwa na arenie międzynarodowej.

Celem artykułu jest przedstawienie polityki zagranicznej Libanu w perspektywie teorii liberalnej i neoliberalnej. Artykuł składa się z trzech części. Pierwsza ma charakter teoretyczny i została poświęcona wyjaśnieniu polityki zagranicznej państwa przez pryzmat teorii liberalnej i neoliberalnej. Druga część odnosi się do specyfiki i podstawowych zagadnień związanych z polityką zagraniczną Libanu. Ostatnia zaś dotyczy przedstawienia wybranych elementów liberalnych i neoliberalnych w polityce zagranicznej państwa libańskiego.

Tezą artykułu jest stwierdzenie, że elementy liberalne i neoliberalne obecne w polityce zagranicznej Libanu zostały utrwalone w wyniku geopolitycznego i geoeconomicznego układu, w jakim znalazł się Liban po II wojnie światowej, który ze względu na ograniczony potencjał i zdolność do efektywnego oddziaływania w stosunkach międzynarodowych, w ramach prowadzenia polityki zagranicznej, został zmuszony do rozwijania współpracy gospodarczej i szerokiej kooperacji politycznej z uwzględnieniem polityki „neutralności”.

W celu weryfikacji tak sformułowanej tezy w opracowaniu podjęto się odpowiedzi na trzy pytania badawcze:

- Na czym polega specyfika polityki zagranicznej Libanu?
- Jak można wyjaśnić potrzebę zachowania „neutralności” przez Liban w polityce zagranicznej

- Ożarowski • Jakie są główne liberalne i neoliberalne elementy w polityce zagranicznej Libanu?

1. *Teoria liberalna i neoliberalna
w badaniu polityki zagranicznej państwa*

Od samego początku rozwoju nauki o stosunkach międzynarodowych uwaga badaczy była szczególnie skupiona na aktywności i roli państwa, jaką ono odgrywa w środowisku międzynarodowym i relacjach zachodzących pomiędzy państwami. Przy założeniu, że monopol na prowadzenie polityki zagranicznej wciąż zachowują tylko państwa¹, analiza polityki zagranicznej jest ściśle związana z funkcjonowaniem państwa w stosunkach międzynarodowych. A co za tym idzie, pozostaje także mocno skorelowana z państwowymi ośrodkami władzy i stanowi sferę odniesienia wobec polityki wewnętrznej, a także oddziaływania systemu międzynarodowego.

W teorii stosunków międzynarodowych często wyróżnia się trzy modele analityczne polityki zagranicznej: realistyczny, behawioralny (określany jako modernistyczny) oraz pluralistyczny (opierający się na liberalnych i neoliberalnych założeniach)².

Model realistyczny stanowi wciąż klasyczny punkt odniesienia analizy polityki zagranicznej ze względu na centralne umiejscowienie – przez zwolenników tej teorii – państwa w stosunkach międzynarodowych. W zasadzie sprowadza to badanie polityki zagranicznej do analizy aktywności międzynarodowej państwa, relacji państwo – państwo i ewentualnie do relacji państwo i uczestnik niepaństwowy przy zachowaniu państwowcentrycznej analizy. W tym przypadku aktywność uczestnika niepaństwowego pozostaje poza obszarem badań. Państwo i tym samym jego polityka zagraniczna stanowi w tym modelu kluczowy przedmiot analizy³.

Drugi model – behawioralny przeniósł badania z poziomu państwa na poziom systemu międzynarodowego z wykorzystaniem metod indukcyjnych⁴. Behawioryści wskazywali na racjonalizm i indywidualizm decyzji podejmowanych przez politycznych decydentów, co przekładało się bezpośrednio na politykę zagraniczną. Oznaczało to, że proces kształtowania polityki zagranicznej ma mniejszy stopień organizacji i podważa w ten sposób pojmowanie państwa jako unitarnej podmiotu w związku z ludzkimi (społecznymi) podziałami i różnorodnymi zachowaniami⁵.

W końcu trzeci model – pluralistyczny, który odpowiada założeniom teorii liberalnej i neoliberalnej, jest podobnie jak model behawioralny ukształtowany w opozycji do tradycyjnego modelu realistycznego. Liberalizm obejmuje wiele różnych nurtów takich jak

m.in. liberalizm instytucjonalny wywodzący się od czasów Johna Locke'a; liberalizm gospodarczy, którego jednym z prekursorów był Adam Smith, liberalne teorie integracji (w tym funkcjonalizm, federalizm, transakcjonizm i neofunkcjonalizm), teorię demokratycznego pokoju czy teorię bezpieczeństwa zbiorowego⁶. Jednak co najważniejsze, państwo w teorii liberalnej i neoliberalnej zajmuje nieco inną pozycję i pełni również odmienną rolę niż zakładają to realia. Liberalowie postrzegają państwo jako byt, który funkcjonuje na podstawie przyjętych zasad, ustanawia rządy, ale respektuje prawa obywateli⁷. Tworzy się w ten sposób symbioza, która sprzyja wewnętrznej harmonii i rozwojowi. Założenie takie w relacjach wewnętrznych wzmacnia przełożenie takich relacji społecznych na politykę zagraniczną, która jest determinowana przez politykę wewnętrzną. Z tego powodu m.in. liberalowie uzasadniają sens teorii demokratycznego pokoju, wskazując m.in., że państwa demokratyczne nie prowadzą ze sobą wojen, podobieństwo ustrojowe i norm oraz zasad funkcjonowania państwa w oparciu o relacje władza i społeczeństwo zbliżają bowiem te podmioty m.in. w polityce zagranicznej.

Zatem patrząc przez pryzmat teorii liberalnej, państwa w swoim działaniu na arenie międzynarodowej zachowują się podobnie jak społeczeństwa w relacjach życia społecznego. Społeczeństwa, które kierują się interesami, podobnie jak w przypadku jednostek dążą do uzyskania harmonii, którą ma zapewnić rozwój. Gwarantować to może m.in. utrzymanie pokoju między narodami⁸. Z tej przyczyny liberalowie wskazują, że system międzynarodowej anarchii należy opanować, m.in. poprzez rozwój współpracy pomiędzy państwami, wzrost współzależności i rozwijanie międzynarodowej instytucjonalizacji. Kreuje to próbę ustanowienia ładu w świecie anarchii, co wiąże się z liberalną potrzebą opanowania „chaotycznie” funkcjonującego środowiska międzynarodowego. Zgodnie z tym podejściem, powoływanie do życia organizacji międzynarodowych i ustanawianie reżimów międzynarodowych zwiększa poczucie bezpieczeństwa państw, które w ten sposób wyrażają swoją intencję do wzmocnienia przejrzystości i uregulowania swojego funkcjonowania w wielu aspektach światowej polityki i gospodarki.

Ponadto tworzenie instytucji międzynarodowych i aktywne w nich uczestniczenie wymusza na państwach multilateralną współpracę, pomimo występującej niekiedy sprzeczności wzajemnych interesów. W takiej sytuacji pojedyncze państwa z reguły będą miały większe opory, aby występować przeciwko zwartej grupie państw pod egidą organizacji międzynarodowej. Podjęcie takiej decyzji przez jedno państwo wymagałoby głębszej analizy własnej polityki zagranicznej i nierzadko dokonania ustępstwa, pomimo że przyjmowane przez